

Türk dış politikasında amaç-araç sorunsalını ikili ilişkiler başta olmak üzere çeşitli boyutlarıyla değerlendiren bu kitap, Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü hocalarının ortak çalışmasının sonucunda ortaya çıkmıştır. Elinizdeki kitap bölüm toplantılarımızda Türk dış politikasına dair fikir alışverişlerimizin bir anlamda kitaba dönüştürülmüş halidir. Bu kitap, başta lisans ve lisansüstü öğrencilere yönelik olmakla birlikte akademik camiada meslektaşlarımız ve dış politikaya ilgi duyanlar arasında 2000'ler dönemi Türk dış politikasında amaç-araç sorunsalını gündeme getirip tartışmayı da amaçlamaktadır. Bu çalışmada Davutoğlu döneminde oyun kurucu, düzen kurucu, bölgesel lider ve merkez ülke gibi iddialı hedeflerle yürütülen Türk dış politikasının kronik açmazlarından biri haline gelen amaç-araç sorunsalı irdelenmiştir. Dolayısıyla bu kitapta Türk dış politikasındaki amaç-araç sorunsalını analizimizin başlangıç noktası yaparak bölüm bölüm çeşitli boyutlarıyla irdelemeye çalıştık. Amacımız bu konuda akademik ve entelektüel bir tartışmaya ve sonraki çalışmalara ilham kaynağı olmaktır.

9 786053 426295

/akcagayinlari

Online Alışveriş için
www.akcag.com.tr

AKCAG

AMAÇ-ARAÇ SORUNSALI
Türkiye'nin Küresel Aktör Olma İddiası

Editör
Muharrem EKŞİ

AMAÇ-ARAÇ SORUNSALI

Türkiye'nin Küresel Aktör Olma İddiası

Editör
Muharrem EKŞİ

AKCAG

AMAÇ - ARAÇ SORUNSALI

Türkiye'nin Küresel Aktör Olma İddiası

AMAÇ – ARAÇ SORUNSALI

Türkiye'nin Küresel Aktör Olma İddiası

Editör Doç. Dr. Muharrem EKŞİ

Akçağ Yayınları: 1683

Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar: 18

ISBN: 978-605-342-629-5

1. Baskı / Ankara 2021

Kültür Bakanlığı Yayıncılık Sertifika No: 44397

İçeriği ile ilgili tüm hukuki sorumluluk yazarına aittir.

© Akçağ Yayınları 2021

Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayım hakkı anlaşmalı olarak Akçağ Yayınları'na aittir. İzinsiz kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayınlanamaz.

Baskı: Korza Basım Sn.

Yenice Mah. Çubuk Yolu

No.: 3 Esenboğa / Ankara

AKÇAĞ BASIM YAYIM PAZARLAMA A.Ş.

Gökkuşluğu Cad. No.: 37/B Balgat-Çankaya/Ankara

Tel. 0312 432 17 98-433 86 51

Fax. 0312 432 28 52

www.akcag.com.tr

akcag@akcag.com.tr

AMAÇ - ARAÇ SORUNSALI

Türkiye'nin Küresel Aktör Olma İddiası

Editör
Muharrem EKŞİ

İÇİNDEKİLER

GRAFİK, TABLO VE ŞEKİL LİSTELERİ..... İX

ÖNSÖZ.....Xi

GİRİŞ: TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA AMAÇ-ARAÇ SORUNSALI..... 1
Muharrem EKŞİ

REALİST PARADİGMA ÇERÇEVESİNDE TÜRK DIŞ POLİTİKASININ ANALİZİ:
ULUSAL GÜÇ, ÇIKARLAR, ASKERİ POLİTİKALAR 7
Murat GÜNEYLİOĞLU

Devletlerin Ulusal Kapasitelerine Göre Sınıflandırılması: Büyük Güç,
Küresel Güç ve Bölgesel Güç 9
Klasik Realizm: Ulusal Güç ve Çıkar Dengesi..... 12
Neo Realizm: Küresel, Bölgesel Güç Dengeleri ve İttifaklar 14
Türkiye'nin Bölgesel Güç Vizyonu ve Orta Doğu'daki Aktivizmi..... 19
Suriye'ye Yönelik Operasyonlar: Askeri Gücün Dış Politikada
Araçsallaştırılması..... 28
Sonuç 32
Kaynakça..... 34

TÜRK-AMERİKAN İLİŞKİLERİ: EKSEN ÜLKEDEN OYUN BOZUCU ÜLKEYE 39
Muharrem EKŞİ

Ortadoğu Eksenli İlişki 40
Eksen Ülke 41
2000'lerde AK Parti Hükümetleri Döneminde Model Ülke Kimliği..... 43
İlişkilerdeki Kırılma Noktaları..... 44
Oyun Bozucu Ülke 46
İlişkilerin Dönüm Noktası: Fetö'nün Darbe Kalkışması..... 47
Yumuşak Güçten Sert Güce Türkiye'nin Dönüşen Stratejisi: Askeri Güç. 48
İlişkilerin Yeni Dinamiği: Yaptırımlar..... 48
Kaynakça..... 50

ÇATIŞMALARIN GÖLGESİNDE TÜRKİYE VE RUSYA: UYUMSUZ ORTAKLAR 53
Adnan SEYAZ

Rekabet ve Ortaklık: Belirleyici Unsurlar 54

Türkiye-Rusya İlişkilerinde İlerleme Dönemi: 1992-2008.....	57
Türkiye-Rusya İlişkilerinde Gerileme Dönemi: 2008-2020	60
Sonuç	65
Kaynakça.....	66

BÖLGE İNŞASINDAN REELPOLİTİĞE TÜRKİYE’NİN KOMŞULUK POLİTİKASI 69

Emre Ozan

Türkiye ve Komşuları	70
Soğuk Savaş Sonrası Komşularla İlişkiler	72
Komşuluk Politikasının Dönüşümü	74
Komşularla Sıfır Sorun Politikası.....	75
Bölge İnşası Olarak Komşuluk Politikası	78
Bölge İnşasından Reelpolitiğe.....	81
Sonuç	84
Kaynakça.....	85

TÜRKİYE’NİN ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ VE ARABULUCULUK GİRİŞİMLERİ..... 89

Nuri Gökhan TOPRAK

Tarihsel Arka Plan: Uluslararası İlişkilerin Büyük Tartışmaları ve Çatışma Kavramı.....	90
Çatışma, Çatışma Çözümü ve Arabuluculuk Kavramlarının Uluslararası İlişkiler Çerçevesinde Tanımlanması.....	91
Çağdaş Çatışma Alan ve Konuları Karşısında Türkiye’nin Pozisyonu.....	94
Uluslararası Örgütler Bünyesinde Çatışma Çözümüne İlişkin Girişimleri	95
Bölgesel Çatışmaların Çözümüne Yönelik Arabuluculuk Faaliyetleri.....	98
Sonuç ve Değerlendirme	106
Kaynakça.....	109

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA POST-KEMALİST PARADİGMANIN İNŞASI: “KÜRESEL AKTÖR” SÖYLEMİNİN ANALİZİ..... 115

İhsan Ömer ATAGENÇ

Türk Dış Politikasında “Post-Kemalist” İnşanın Kökenleri	116
Turgut Özal Dönemi’nde “Yeni Türkiye” Paradigmasının Kuruluşu	119
Koalisyon Hükümetleri Döneminde Türkiye’nin “Küresel” Rolü	125
AK Parti Döneminde Türk Dış Politikasının “Küresel” Vizyonu ve Neo Osmanlıcılık	130
Sonuç	134
Kaynakça.....	135

**DOĞU AKDENİZ'DE DENİZ YETKİ ALANLARI SINIRLANDIRILMASI SORUNU:
TÜRKİYE'NİN KONUMU VE ADALET-SİYASET ÇIKMAZI 139**

Gökhan ALBAYRAK

Betül GÜLTEKİN ALBAYRAK

Deniz Yetki Alanları ve Türkiye	141
Son Dönemde Doğu Akdeniz'de Yaşanan Gelişmeler	144
Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku ve Doğu Akdeniz Sorunu	146
Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Antlaşmalar ve Üçüncü Devletler	150
Sonuç Yerine	151
Kaynakça	152

**AK PARTİ DÖNEMİ İRAK, İRAN VE SURİYE İLİŞKİLERİNDE KÜRT MESELESİ
(2002-2019) 155**

Bilal NERGİZ

Irak ve Irak Kürt Bölgesel Yönetimi İle İlişkiler	156
Suriye İle İlişkiler	163
İran İle İlişkiler	166
Değerlendirme	169
Kaynakça	171

**TÜRKİYE-ORTA ASYA İLİŞKİLERİNDE KİMLİK SORUNU: İNŞACI BİR YAKLAŞIM
DENEMESİ..... 173**

İbrahim KALKAN

Realizm, Neo Realizm, Faydacı Liberalizm ve İnşacı Kuram	175
Türk Kimliği ve Orta Asya	182
Türkiye'nin Orta Asya Politikaları ve Kimlik	186
Sonuç	191
Kaynakça	193

**SOĞUK SAVAŞ SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASININ LİBERALİZM ÜZERİNDE
TEMELLENEN AÇILIMLARI: 1990'LARDAN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE-LATİN
AMERİKA İLİŞKİLERİ'NİN ANALİZİ 197**

Altuğ KOÇ

Liberalizmde Dış Politika ve Yumuşak Güç Kavramları	198
Türk Dış Politikasının Genel Hatları	205
Latin Amerika'ya Dair Bölgesel Panorama	210
1990'lar Öncesi Türkiye–Latin Amerika İlişkilerinin Genel Seyri	216
Soğuk Savaş Sonrası Türkiye–Latin Amerika İlişkilerinin Gelişimi	220
Sonuç Yerine	228

Kaynakça.....	229
Ekler.....	244

KÜLTÜREL DİPLOMASİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE’NİN BALKANLAR POLİTİKASI..... 259

Nevin TÜRKER YILDIZ

Soğuk Savaş Sonrası Türkiye’nin Balkanlar’daki Faaliyetleri	260
Türkiye’nin 2002 Sonrası Balkanlar Politikası	262
Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç	264
Kültürel Diplomasi	266
Yunus Emre Enstitüsü	267
Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)	268
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB).....	271
Türkiye’nin Balkanlardaki Kültürel Diplomasinin Diğer Araçları.....	273
Sonuç ve Değerlendirme	276
Kaynakça.....	277

MÜLTECİ MESELESİ GÖLGESİNDE TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ .. 281

Gülayşe ÜLGEN TÜREDİ

Tarihsel ve Kavramsal Gelişim	283
Zorunlu İşbirliğine Giden Yol	287
AB-Türkiye Mülteci Mutabakatı (18 Mart 2016)	291
Mutabakat Sonrası AB-Türkiye İlişkileri.....	295
Sonuç	297
Kaynakça.....	298

AVRUPA KİMLİĞİ İNŞASINDA TÜRKİYE’NİN ETKİSİ 301

Neriman HOCAOĞLU BAHADIR

Türkiye’nin Avrupa Birliği Üyelik Sürecindeki Gelişmeler	301
Türkiye’nin Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Karşılaştığı Engeller	306
Avrupa Kimliği – Türk Kimliği İlişkisi	311
Sonuç	315
Kaynakça.....	316

YAZARLARIN ÖZGEÇMİŞLERİ 321

GRAFİK, TABLO VE ŞEKİL LİSTELERİ

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Rusya ve Türkiye'nin Askeri Harcamalarının GSYH İçindeki Oranı, 1992-2019.....	56
Grafik 2: Rusya-Türkiye Ticaret Değerleri, 1993-2019 (Milyon Dolar)	58
Grafik 3: 1960 – 2019 Yılları Arası Latin Amerika ve Karayipler'in Trilyon Dolar Bazında Gayri Safi Yurt İçi Hasılası.....	245
Grafik 4: 1961 – 2019 Yılları Arası <i>Latin</i> Amerika ve Karayipler'in GSYİH Yıllık Büyüme Oranı.....	246
Grafik 5: 1960 – 2019 Yılları Arası Latin Amerika ve Karayipler'in Milyon Bazında Nüfus Artışı.....	247
Grafik 6: 1960 – 2019 Yılları Arası Latin Amerika ve Karayipler'de Bin Dolar Bazında Kişi Başına Düşen GSYİH.....	248
Grafik 7: 1960 – 2019 Yılları Arasında Latin Amerika ve Karayipler'in Trilyon Dolar Bazında Toplam Mal ve Hizmet İthalatı	249
Grafik 8: 1960 – 2019 Yılları Arasında Latin Amerika ve Karayipler'in Trilyon Dolar Bazında Toplam Mal ve Hizmet İhracatı	250
Grafik 9: 1970 – 2010 Yılları Arasında Türkiye'nin Latin Amerika ve Karayipler ile Gerçekleştirdiği Bin Dolar Bazında Özel Ticaret Sistemine Göre İthalat ve İhracat Değerleri.....	251
Grafik 10: 1970 – 2010 Yılları Arasında Türkiye'nin Latin Amerika ve Karayipler ile Gerçekleştirdiği Özel Ticaret Sistemine Göre İthalatın ve İhracatın Türkiye'nin Toplam İthalat ve İhracatı İçerisindeki Yüzdesele Payları.....	252
Grafik 11: 2013 – 2020 Yılları Arasında Türkiye'nin Latin Amerika ve Karayipler ile Gerçekleştirdiği Genel Ticaret Sistemine Göre Milyar Dolar Bazında İthalat ve İhracat Değerleri	253
Grafik 12: 2013 – 2020 Yılları Arasında Türkiye'nin Latin Amerika ve Karayipler ile Gerçekleştirdiği Genel Ticaret Sistemine Göre İthalatın ve İhracatın Türkiye'nin Toplam İthalat ve İhracatı İçerisindeki Yüzdesele Payları.....	254
Grafik 13: 1989 – 2018 Yılları Arasında Latin Amerika ve Karayipler'in Tüm İthalatı İçerisinde Türkiye'den Gerçekleştirdiği Yüzdesele İthalat Oranı.....	255
Grafik 14: 1989 – 2018 Yılları Arasında Latin Amerika ve Karayipler'in Tüm İhracatı İçerisinde Türkiye'ye Gerçekleştirdiği Yüzdesele İhracat Oranı	256

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Geçmişte ve Günümüzde Latin Amerika Bölgesindeki Türk Büyükelçilikleri ve Akredite Temsilcilikler	257
Tablo 2: Balkan Milletlerinin Türkiye Algısı	263
Tablo 3: 2015-2018 Yılları Arasında Balkanlar'da Gerçekleştirilen Kalkınma Yardımları (Milyon Dolar)	269
Tablo 4: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler 2011-2020	288
Tablo 5: Yunanistan'a Yasadışı Gelişler 2014-2019	294
Tablo 6: AB Üyesi Olmayan Ülkelerden Gelen Kişilerin Sığınma Başvuruları 2008-2019.....	294

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Kant Üçgeni	244
Şekil 2: Artan Ölçekte Dış Politika Aygıtları	244

ÖNSÖZ

Türk dış politikasında amaç-araç sorunsalını, ikili ilişkiler başta olmak üzere çeşitli boyutlarıyla değerlendiren bu kitap, Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü hocalarının ortak çalışmasının sonucunda ortaya çıkmıştır. Bölüm Başkanı olarak bölümümün hocalarının dâhil olduğu ortak bir kitap projesi fikrini gündeme getirdiğimde tüm bölüm hocalarımız bu çalışmaya desteklerini açıklamışlardı. Bu anlamda Bölüm Başkanı olarak bölümce ortak kitap çalışması gerçekleştirme hayalime destek veren bölüm hocalarıma buradan şükranlarımı sunmayı borç bilirim.

Elinizdeki kitap, bölüm toplantılarımızda Türk dış politikasına dair fikir alışverişlerimizin bir anlamda kitaba dönüştürülmüş halidir. Bu kitap, başta lisans ve lisansüstü öğrencilere yönelik olmakla birlikte akademik camiada meslektaşlarımız ve dış politikaya ilgi duyanlar arasında Türk dış politikasında amaç-araç sorunlarını gündeme getirip tartışmayı da amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu kitapta Türk dış politikasındaki amaç-araç sorunsalını, analizimizin başlangıç noktası yaparak bölüm bölüm çeşitli boyutlarıyla irdelemeye çalıştık. Amacımız bu konuda akademik ve entelektüel bir tartışmaya zemin hazırlamak ve sonraki çalışmalara ilham kaynağı olmaktır.

Çalışmamız, giriş ve 13 bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Doç. Dr. Muharrem Ekşi, Davutoğlu döneminde oyun kurucu, düzen kurucu, bölgesel lider ve merkez ülke gibi iddialı hedeflerle yürütülen Türk dış politikasının kronik açmazlarından biri haline gelen amaç-araç sorunsalını irdelemiştir. 2000'lerde Türk dış politikasında amaç-araç sorunsalına dikkat çekmemizin ve kronik sorun haline geldiğini ortaya atmamızın dayanağını, bu dönemde AK Parti hükümetlerinin geleneksel dış politikayla mukayese edildiğinde çok iddialı vizyon, söylem ve hedefler belirlemesi ve buna mukabil bunları gerçekleştirmeyi sağlayacak araç, imkan ve kabiliyetler arasındaki uyumsuzluk sorunsalı oluşturmaktadır. Zira ortaya atılan oyun kurucu, düzen/istikrar sağlayıcı, bölgesel lider, küresel aktör, akil ülke, donör ülke ve özellikle de Davutoğlu'nun "Bizden habersiz Ortadoğu'da yaprak kıpırdamaz!" iddialarının Türkiye'nin gerçekleştirecek araç, imkan ve kabiliyetleriyle uyumlu olmadığı savı çeşitli boyutlarıyla tartışılmıştır. Bu anlamda amaç-araç sorunsalının 2000'ler Türk dış politikasının yapısal kronik sorunu haline geldiği savı savunulmuştur.

Bu bağlamda birinci bölümde Dr. Arş. Gör. Murat Güneylüoğlu hoca, "Realist Paradigma Çerçevesinde Türk Dış Politikasının Analizi: Ulusal Güç, Çıkarlar,

Askeri Politikalar” başlıklı çalışmasında Türkiye’nin küresel güç ve bölgesel güç olma iddiasını uluslararası ilişkilerin Realist ekolü çerçevesinde incelemektedir. Öncelikle küresel güç ve bölgesel güç gibi kavramların literatürde nasıl tanımlandığı ele alınmakta ve Türkiye’nin ulusal kapasitesi bakımından hangi kategoride konumlandığı tartışılmaktadır. Ardından Türkiye’nin bölgesel güç vizyonu ve aktivizmi, Klasik Realist ve Neo Realist yaklaşımların önemli varsayımları çerçevesinde eleştirel bir incelemeye tabi tutulmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’nin ulusal gücü ve hedefleri arasında gözetilmesi gereken denge, bölgesel güç dengeleri ve Türkiye’ye yönelik karşı dengeleme girişimleri gibi bazı kısıtlayıcı faktörlere dikkat çekilmektedir. Son olarak, Türkiye’nin son yıllarda ön plana çıkan askeri politikaları incelenmekte ve bu politikaları destekleyebilmek adına reel-politik ilkeler çerçevesinde izlenecek diplomasinin öneminin altı çizilmektedir.

İkinci bölümde Doç. Dr. Muharrem Ekşi hoca ise “Türk-Amerikan İlişkileri: Eksen Ülkeden Oyun Bozucu Ülkeye” başlıklı çalışmasında Türk dış politikasındaki amaç-araç sorunsalını Türk-Amerikan ilişkileri bağlamında analiz etmiştir. Buna göre 2003-2013 arası dönemde Türk-Amerikan ilişkileri, Ortadoğu’da Türkiye’nin model olması ortak çıkarı üzerinden işbirliği temelinde gelişmiştir. Ancak Suriye krizi ile Türkiye’nin bölgeye model olmasını sağlayacak imkanlarının yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır. Suriye krizi, Davutoğlu’nun “Bizden habersiz Ortadoğu’da yaprak kıpırdamaz!” iddiasının ve komşularla sıfır sorun, model ülke gibi politikalarının da çöküşü olmuştur. Bununla birlikte 15 Temmuz FETÖ kalkışmasında Obama yönetiminin tutumu ve PKK’nın organik uzantısı PYD/YPG terör örgütüne silah yardımları, Türk-Amerikan ilişkilerinde kırılmaya ve stratejik kopuşa yol açmıştır. Suriye krizinde çatışan çıkarlar, Türkiye’nin Soğuk Savaş döneminden beri devam eden Türk-Amerikan ilişkilerinde eksen ülke rolünü sonlandırdığı ileri sürülmüştür. Bunun da ötesinde artık Türkiye, ABD’nin Ortadoğu politikalarında oyun bozucu rolü ile ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle Türkiye’nin bir yandan Suriye’de 2016 yılından itibaren başlattığı askeri hareketler ile askeri güç stratejisine geçerken öte yandan savunma sanayi alanındaki atılımlarıyla –özellikle SİHA’larla- ABD’den özerkliğini artırdığı bir döneme geçildiği savunulmuştur.

Üçüncü bölümde Dr. Arş. Gör. Adnan Seyaz hoca, “Çatışmaların Gölgesinde Türkiye ve Rusya: Uyumsuz Ortaklar” başlıklı çalışmasında küresel siyasette çok kutuplu dünya düzenine geçişin sancılarının yaşandığı bir dönemde Türkiye-Rusya ilişkilerinin son otuz yılını analiz etmektedir. Çatışma ve iş birliği alanları üzerinden ikili ilişkileri ele alan çalışmada, belirleyici unsurlar göz önünde bulundurularak Türkiye ve Rusya’nın ancak uyumsuz ortaklar olarak adlandırılabilirler iddia edilmektedir. Askeri ilişkilerden ticarete,

bölgesel çatışmalardan enerjiye kadar birçok alanda karşılaştırmalı analiz yapan Seyaz, iki bölgesel gücü çatışmaya ya da ortaklığa sevk eden unsurları tespit etmektedir.

Dördüncü bölümde Dr. Öğretim Üyesi Emre Ozan hoca, “Bölge İnşasından Reelpolitığe Türkiye’nin Komşuluk Politikası” başlıklı çalışmasında 2000’li yıllardan itibaren Türk dış politikasında yaşanan köklü bir dönüşümü ele almıştır. AK Parti yönetimi dış politikadaki bu dönüşümü bir paradigma değişikliği olarak tanımlamıştır. Söz konusu değişimin en önemli boyutlarından biri 1990’lı yıllarda pek çok sorunun yaşandığı zorlu komşuluk ilişkilerinin normalleşmesi olmuştur. AK Parti dış politika söyleminde “komşuluk politikası” özel bir önem taşımış ve en çok vurgulanan konulardan biri olmuştur. Bu çalışmada komşuluk politikasında yaşanan dönüşüm ele alınmaktadır. Yeni komşuluk politikasının sadece komşu ülkelerle ilişkilerin iyileştirilmesi ile sınırlı olmadığı, Türkiye’nin yakın çevresine yönelik bölge inşası yaklaşımının hakim olduğu ileri sürülmektedir. Fakat 2010’lu yıllara gelindiğinde Türkiye’ye komşu coğrafyalarda artan güvenlik sorunları nedeniyle komşuluk politikası yeniden reelpolitik bir zeminde tanımlanmaya başlamıştır. Türkiye’yi yeniden reelpolitik bakış açısına yönelten temel sorunların neler olduğu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

Beşinci bölümde Doç. Dr. Nuri Gökhan Toprak hoca, “Türkiye’nin Çağdaş Uluslararası Çatışmaların Çözümü ve Arabuluculuk Girişimleri” başlıklı çalışmasında Türk dış politikasının çağdaş hedeflerine ulaşma noktasında atmış olduğu adımlar ile mevcut kapasitesi arasındaki durumu, Türkiye’nin uluslararası alandaki çatışma çözümü ve arabuluculuk faaliyetleri ekseninde değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Toprak, öncelikle uluslararası ilişkiler yazınında üzerinde en çok durulan kavramlarından biri olan “çatışma” kavramını, kavramın tarihsel arka planıyla birlikte ve de uluslararası ilişkilerin büyük tartışmaları ile ilişkisi noktasında, değerlendirmiştir. Toprak, bu değerlendirme sürecinde çatışma kavramı üzerinden türetilen “çatışma yönetimi”, “arabuluculuk”, “barış inşası” ve “barışın sürdürülebilirliğine” ilişkin yaklaşımları da inceledikten sonra Türkiye’nin, proaktif dış politika uygulamalarının içkin bir handikabı olarak, arabuluculuk faaliyetlerinde kendi mevcut kapasitesinin çok üzerinde roller üstlenmeye çalıştığı, bu durumun da dış politikadaki hedeflere ulaşılmasını zaman zaman güçleştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Öte yandan Toprak, Türkiye’nin küresel düzeyde etkin bir aktör olabilmesi için çatışma çözümü ve arabuluculuk faaliyetlerine devam etmesi gerekliliğine vurgu yaparken, kendi kapasitesini aşacak rolleri de ancak diğer aktörlerle bu yükü paylaşarak üstlenmesi gerektiğini iddia etmektedir.

Altıncı bölümde Doç. Dr. İhsan Ömer Atagenç hoca, “Türk Dış Politikasında Post-kemalist Paradigmanın İnşası: “Küresel Aktör” Söyleminin Analizi” başlıklı çalışmasında 1980 sonrasında Türk dış politikasındaki paradigma değişikliğine odaklanmaktadır. 1923-1980 dönemi arasındaki klasik dış politika yaklaşımı 1980 sonrasında değişikliğe uğramış ve “statükocu” niteliğini kaybederek “pro-aktif” özellik kazanmıştır. Pro-aktif dış politikanın siyasal söylemi içinde ise “küresel güç” kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye’nin kendi coğrafyası ötesinde aktif bir dış politika inşa çabasını ifade eden “küresel güç” söylemi sırasıyla 80’li, 90’lı ve 2000’li yıllarda farklı içeriklerle yeniden üretilmiş ve dış politika hamlelerinin temellerine yerleşmiştir. Bu çalışma ise her üç on yıllık periyotlarda yeniden gündeme gelen “küresel güç” söylemleri arasındaki süreklilikleri ve kopuşları inceleyen bir söylem analizi yapmayı amaçlamaktadır.

Yedinci bölümde Dr. Öğretim Üyesi Gökhan Albayrak ve Arş. Gör. Betül Gültekin Albayrak hocalar, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları Sınırlandırılması Sorunu: Türkiye’nin Konumu ve Adalet-Siyaset Çıkmazı” başlıklı çalışmalarında Türkiye’nin mevcut deniz yetki alanları incelenmiş ve bununla bağlantılı olarak Doğu Akdeniz deniz yetki uyuşmazlığı bakımından Türkiye’nin mevcut pozisyonu aktarılmaya çalışılmıştır. Doğu Akdeniz deniz yetki uyuşmazlığının çok aktörlü ve girift yapısının Türkiye’nin konumu ile ilişkisi incelenmiştir. Bu bağlamda uluslararası deniz hukuku kuralları ve içtihadı yönünden, Türkiye açısından uyuşmazlıkta kullanılacak hukuki argümanlar değerlendirilmiştir. Ayrıca Doğu Akdeniz bölgesindeki devletler arasındaki deniz yetki alanlarına ilişkin antlaşmaların etkisi analiz edilmiştir. Sonuç olarak uluslararası uyuşmazlıkların genelinde gözlenen adalet-siyaset ikileminin Doğu Akdeniz sorunu açısından Türkiye bakımından da geçerli olduğu belirtilmiştir.

Sekizinci bölümde Dr. Arş. Gör. Bilal Nergiz hoca, “AK Parti Dönemi Suriye-İrak-İran İlişkilerinde Kürt Meselesi (2002-2019)” başlıklı çalışmasında Türkiye’nin Orta Doğu ülkeleriyle ilişkisinde Kürt meselesinin yerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmanın daraltılması adına sadece Irak, İran ve Suriye ile ilişkiler incelenecektir. Bu ülkeler hem Türkiye’nin sınır komşusu hem de yoğun bir Kürt nüfusa sahiptir. Bu çerçevede Kürt meselesinin uluslararası politikada ikili ilişkileri nasıl etkilediğini ve ulusal güvenliği tehdit edecek düzeye nasıl geldiğini göstermek çalışmanın hedefleri arasındadır.

Dokuzuncu bölümde Dr. Öğretim Üyesi İbrahim Kalkan hoca, “Türkiye-Orta Asya İlişkilerinde Kimlik Sorunu: İnşacı bir Yaklaşım Denemesi” başlıklı çalışmasında Türkiye ve Orta Asya devletleri arasındaki siyasi ilişkilerde kendini gösteren kimlik meselesini irdelenmiştir. Çalışmanın temel iddiasına

göre Türkiye Cumhuriyeti'nin Orta Asya politikalarının istenen düzeye gelememiş olmasının temel nedeni bu kimlik sorunudur. Kısaca söylemek gerekirse Türkiye Cumhuriyeti gayet net ve doğru dış politika hedefleri belirlemiş, ancak, bunları gerçekleştirebilmek için yanlış araçlar kullanmıştır. Bağımsızlığın üzerinden otuz yıl geçmesine rağmen bu kimlik sorunu henüz aşılabilmiş değildir. Uluslararası ilişkiler teorisinde gittikçe etkin hale gelen inşacı yaklaşım bu konuyu anlamada ve çözüme yardımcı olabilir. Zaten tarihsel sürece baktığımızda da Türkiye dış politikasında inşacı yaklaşımlara önem verilmeye başlanmasıyla sorunların azaldığını ve daha sağlıklı, güvene dayalı ilişkilerin geliştiği görülmektedir.

Onuncu bölümde Arş. Gör. Altuğ Koç hoca, "Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikasının Liberalizm Üzerinde Temellenen Açılımları: 1990'lardan Günümüze Türkiye-Latin Amerika İlişkileri'nin Analizi" başlıklı çalışmasında 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu döneminde göç ve ticaret kapsamında başlayan ancak 1990'lara kadar seyrek ilerleyen ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Liberalizm etkisi altında küreselleşme savlarının ön plana çıktığı yeni uluslararası sistemde hızını ve derinliğini arttıran Türkiye-Latin Amerika ilişkilerini incelenmiştir. Çalışmada özellikle, 2000'ler ile beraber Liberal dış politika ekseninde kullanılan yumuşak güç ve kamu diplomasisi araçlarının, ilişkilerin kurumsallığına etkisi; teoriye ve iktisadi verilere dayalı olarak analiz edilmiştir. İlerleyen süreçte Türkiye kamu diplomasisi stratejilerini Latin Amerika'da yavaşlatmadan, daha da ilerletebilirse, bölgedeki etkinliğinin artması mümkün gözükmektedir.

Onbirinci bölümde Arş. Gör. Nevin Türker Yıldız hoca, "Kültürel Diplomasi Bağlamında Türkiye'nin Balkanlar Politikası" başlıklı çalışmasında 2000 sonrası dönemde, Türkiye'nin bölgesel güç olma gayesi, komşularıyla sorunsuz ilişkiler kurmasını gerektirdiği argümanını ileri sürmüştür. Bunu sağlarken, özellikle Balkanlarla olan ilişkilerini ekonomik yardımlar ve kültürel ilişkilerle, kısacası yumuşak güçle geliştirmeyi tercih etmiştir. YTB, TİKA ve Yunus Emre Vakfı gibi kurumlar, Balkanlar'da Türkiye'yi tanıtarak imajını güçlendiren önemli aktörlerdir. Bunların yanı sıra kamu diplomasisi vasıtasıyla bölgede etkin rol oynayan Türkiye, mesleki eğitimler, tarihi eserlere yönelik restorasyon çalışmaları, teknik konularda sağladıkları işbirlikleri, finansal hibeler sayesinde de prestijini artırma gayesindedir. Türkiye'ye yönelik ön yargıların kırılması ve Balkanlarda Türkiye'ye sempati besleyen bir kamuoyunun oluşmasında ne gibi unsurların etkili olduğu bu makalenin konusu kapsamındadır.

Onikinci bölümde Dr. Arş. Gör. Gülayşe Ülgen Türedi hoca, "Mülteci Meselesi Gölgesinde Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri" başlıklı bölümde 1959'dan

itibaren inişli-çıkışlı bir grafik izleyen Türkiye-AB ilişkilerinin ağırlık olarak mülteci meselesi ekseninde gelişen son dönemi ele alınmaktadır. 2015'ten itibaren ilişkilerin ana gündem konusu olan mülteci meselesinin, 2016'da imzalanan Mülteci Mutabakatı ve sonrası iki taraf arasındaki ilişkilerin dinamiğini nasıl etkilediği incelenmektedir. Koşulluluk ilkesi bağlamında aday ülke-AB şeklinde ilerlemesi gereken ilişkilerin, mülteci meselesi gölgesinde çıkar bazlı pragmatik bir işbirliğine dönüşmesi üzerinde durulmaktadır.

Onüçüncü ve son bölümde Dr. Öğretim Üyesi Neriman Hocaoğlu Bahadır hoca, "Avrupa Kimliği İnşasında Türkiye'nin Etkisi" başlıklı bölümde 1959 yılında Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ortaklık başvurusu ile başlayan Türkiye – Avrupa Birliği (AB) ilişkileri incelenmiştir. AB'ye üyelik için atılan adımlar ve süreç değerlendirilmiştir. Sürecin hiçbir aday ülke için olmadığı kadar uzun olmasının nedenlerine değinilmiştir. Sürecin bu kadar uzun olması dolayısıyla da tarafların kimlik inşalarındaki etkilerine yer verilmiştir. Bölümün temel argümanı olarak bir aday ülke olan Türkiye'nin Avrupa Kimliği üzerindeki etkisi de ortaya konulmuştur.

Son olarak değerli yazılarıyla bölümün ortak kitap projesine katkılarda bulunan bölüm hocalarıma ve özellikle de Bölüm Başkanı olarak ortak kitap çalışması hayalimi gerçekleştiren meslektaşlarıma en derin teşekkürlerimi sunarım.

Doç. Dr. Muharrem EKŞİ

Kırklareli, Mart 2021